

Критика, бібліографія

УДК 821.161.2.09'06

ББК 823 (4 Укр)

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЄ ЯВИЩЕ: ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

Л. І. Рудницький

Луцак С. М. Домінанта як ментальне осердя художньо-естетичного процесу (на матеріалі української літератури межі XIX - XX століть). Івано-Франківськ: Фоліант, 2010. – 400 с.

У сучасній науці про словесність не так уже й багато досліджень, які б порушували проблему доцільності трансдисциплінарного моделювання літературних явищ (тим паче тих, які на сьогодні вважаються т.зв. класичним фондом). Відтак спроба авторки рецензованої книги відшукати інтегральний концепт, за допомогою якого можна було б окреслювати загальні закономірності художньо-естетичного процесу (від моменту кристалізації авторського задуму до часу оживлення словесної тканини в рецептивно-комунікативних актах), видається нам досить-таки новаторською та оригінальною. Умотивованим є, з нашого погляду, й вибір дослідницею такого поняття - концепту домінанти, введеного в науковий обіг знаним російським фізіологом Олексієм Ухтомським, а також спорадично використаного ним у нотатках, листах і щоденниках у статусі такого смислообразу, який становить собою суть «проекту буття» кожної творчої особистості.

Відрадним видається і той факт, що вказана фізіолого-філософська ідея Олексія Ухтомського стала наскрізним методологічним стрижнем рецензованого дослідження. Виходячи з її смислових інтенцій, Світлана Луцак структурувала свою студію, виокремивши ті художньо-естетичні явища і процеси, на які, так би мовити, «розповсюджується» дія цього трансдисциплінарного закону. Окреслену екстраполяцію думок Олексія Ухтомського про значення домінанти в когнітивній і комунікативній формах діяльності людини в літературознавчу царину можна, очевидно, вважати достатньо новаторським намаганням молодого дослідниці вибудувати власну концепцію креативного процесу.

Цікавим, на нашу думку, є й своєрідне «входження» авторки в новітню парадигму синергетики, в термінологічному арсеналі якої вона

віднайшла ті необхідні міждисциплінарні аналоги, за допомогою котрих можна уявлювати динаміку творчих дій автора (спрямованих на перетворенні «хаосу» розрізнених вражень у художній «космос») і читача (покликаного оживлювати текст як єдиний організм у множині рецептивних вражень і оцінок). Безперечно, можна дорікати Світлані Луцак, що в її монографії є досить багато матеріалу зі сфери природничо-математичних наук, а також мистецтвознавства (особливо в додатках). Однак він усе-таки не є зайвим у книзі, бо дослідниця практично використовує ці суголосні наукові поняття при аналізі конкретних фактів буття художніх зразків української літератури кінця XIX - початку XX століття. Про актуальність і навіть неминучість такої інтеграції та синтезу знань може посвідчити той факт, що, наприклад, поняття «фрактала» одночасно з авторкою запозичує до літературознавства Ігор Набитович.

Вважаємо, що особливо цікавими для сучасних читачів виявляться, на перший погляд, дискусійні спроби Світлани Луцак комп'ютерними методами моделювати закони художньої гармонії - крізь призму теорії золотого перетину. Адже презентовані авторкою у книзі приклади такого студіювання є, безперечно, переконливими.

Заслуговує доброї оцінки й виважений вибір дослідницею художнього матеріалу. Усвідомлюючи панорамність літературної картини в нашій словесності кінця XIX - початку XX століття, Світлана Луцак методом відшукування у критичному й метакритичному дискурсі оцінок стрижневих рис літератури вказаного періоду відібрала тільки той «ресурс» (додаток А), який здатен найкраще презентувати міру новаторства й художньо-естетичної неповторності тогочасних літературних зразків.

Знаходимо в рецензованій книзі багато цілком самобутніх варіантів рецептивно-комунікативної реінтерпретації ключових для української літератури творів межі XIX - XX століть – поеми «Мойсей» Івана Франка, драми-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки, повісті «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського й ін. Загалом можна говорити про вільне володіння дослідницею теоретичним і художнім матеріалом.

Досить оригінальним є т. зв. музичний вектор монографії. Залучаючи музикознавчі поняття доміанти, Світлана Луцак не просто вдається до реферування ідей цієї науки, а й розширює їх смислову палітру філософськими й власне художніми вимірами. Так, у книзі маємо цілком самобутнє тлумачення смислової поліфонії - з огляду на дивовижну суголосність філософсько-релігійних традицій тлумачення слова (зокрема, в праці грецького мислителя Христа Яннараса) та мистецтвознавчих законів нюансування смислу. В означеному аспекті дослідниця повному розглянула цілу низку зразків української літератури межі XIX - XX століть, в яких музичні вкраплення (з творів Фредерика Шопена, Людвіга ван Бетховена, Франца Шуберта) є тим домінантним складником цілісності, який безпосередньо змушує читача доповнювати т.зв. художній каркас власним званням, зіставляючи індивідуально авторський варіант інтерпретації відомого музичного твору з першоджерелом,

подібними спробами інших творців, фактами продовження розробки того ж мотиву в наступних епохах, різних видах мистецтва і под.

Окремо хочемо наголосити й на тому, що попри часткове захоплення новітніми чужоземними теоріями, Світлана Луцак здійснює цікаву й новаторську спробу встановити їх мітки дотику з т.зв. українським ресурсом. У її книзі цілком самостійно й на повний голос звучать літературознавчі концепти багатьох українських дослідників (Євгена Адельгейма Олександра Білецького, Михайла Гіршмана, Романа Гром'яка, Івана Денисюка, Івана Дзюби, Марії Зубрицької, Миколи Ільницького, Михайла Кушніра, Григорія Сивокона, Віктора Удалова, Ольги Червінської, Івана Франка, Степана Хороба, Нонни Шляхової та ін.), тим самим засвідчуючи, що в нашому літературознавстві фактично витворювався протягом багатьох років самобутній і цілком самодостатній теоретичний інструментарій, адекватний для українського «різновиду» художнього світомислення.

Важливим і цінним видається й те, що своєрідними «дійовими особами» дослідження Світлани Луцак стають не лише письменники та художні твори, а й новітні літературознавчі студії: книги Романа Гром'яка, Володимира Мазепи, Романа Піхманця, Миколи Ткачука, Степана Хороба й ін. У цьому також виявляє себе інтегративний пафос рецензованої праці, дбайливе ставлення до цілісного поля української теорії та методології.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 18.08.2010р.
Рекомендовано до друку докт. філол. наук, проф. Хоробом С.І.*

LITERATURE-ART PHENOMENON: TRANSDISTSIPLINARNE DESIGN

I. I. Roudnitsky

Loutsac S. M. Dominanta as mental oserdya of houdogno-estetichnogo process (on material of Ukrainian literature of border of XIX - XX ages). Ivano-Frankivs'k: Folio, 2010. - 400 p.